

ցիկ գործիւն էլ: Եւ այսպէս մի օրուայ կորուստը չէ լինում արդեօք կորուստ ըլլոր ապագայ օրերի: Սորա հետ միասին վտանգ էս արդեօք քո կենաց շարունակութեան վերայ, կենացդ, որ ամեն մի ժամ ենթակայ է մահուան: Պատճառ որ մարդո՞ւն օրերն, ինչպէս որ ասում է Դաւիթ մարգարէն, խոտիկն է, ինչպէս դաշտի ծաղիկը. այնպէս կծաղի: Փշմէ նորա վրայ, ասին՝ ու՛րա՛յ, ել չէ երեսնամեայս տեղը: Սորա համար մի յետաձգիր երբէք բարի գործդ ապագայ ժամանակին: Ժամանակը թռչում է սրընթաց և իւր սրընթացութիւնովն կարող է հետն առնել, տանել և քո բարի մտադրութիւններդ:

Վերջացնում եմ խօսքս Ս. Աւարեալի խօսքովն. ասի՛ որ ժամանակը մի քեռի է, բարի գործել անէի: Մեզ համար, որ մոռնում ենք նոր տարիս, ահա այս խօսքերն լինին իրտու: Գիշերը կգայ, այն ժամանակը եւ ոչ մէկը չի կարող գործել, ասում է Փրկիչն մեր Յիսուս. Փրկիչ այս խօսքերը մեզ համար խթան լինին և դրդեն մեզ Աւարեալոյ մեզ տուած այս խրատը միշտ մտքներումս պահելու ու մեր կեանքին մէջ մեր գործերով ցոյց տալու: որ մենք նորա խօսքից միշտ օգուտ ենք քաղել իմաստաբար:

Իսկ յաւիտեանց Թագաւորին, անեղծին, աներևոյնին, անխնային մեյն Աստուծոյ պապեւ և փառս յաւիտեանց յաւիտեանց. ամէն:

(Թարգմ. Գ. Տ. Յ.)

ԿԵԱՆՔԻ՝ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏ ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆ ԶԼԻՆՆԼՈՒ

ԵՒ ՄԻՄԵԱՆՑ ՀԵՏ ՀԱՇՅՑՆԵՆԼՈՒ ՄԱՍԻՆ:

Ի ԾՆՈՒՆԴԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ:

Վսեմ բաղդի արժանացան արեւելեան մագերը Բեթղեհէմումը: Միլիօնաւոր հեթանոսների մէջ նրանք առաջինը եղան, որ ճանաչեցին և մեծարեցին Նորան, Որին սպասում էին այնչափ դարեր արդարները: Նահապեաններն ու մարգարէները ցանկանում էին տեսնել Նորան, որ տիեզերաց Թագաւորն էր և Վար-

դասպետը. բայց տեսան հեթանոս իմաստուհները, Հրեշտակաց դասքը հանդիսաւոր կերպով տօնում են Նորա ծնունդը, հեթանոս իմաստուհներն էլ յայտնովում են իբրեւ մասնակիցք երկնի և երկրի հանդիսաւոր տօնախմբութեանն ասողի առաջնորդութեամբ:

Ինչ բաղդաւոր մարդիկ են այս արեւելեան մոգերն: Ի՞նչպէս չնախանձենք նոցա բաղդին: Ի՞նչպէս նրանց իմաստութիւնը մենք ևս ունենալ չցանկանք: Ի՞նչպէս նախանձաւոր չլինինք նրանց բարձր գիտութեանն:

Արդեօք միայն գիտութիւնը չպարգեւեց մոգերին իրենց բաղդաւորութիւնը, Հին ժամանակներումը գիտութեան քուրմեր շատ են եղել, շատ են եղել շատ բան իմացողներ: Մեր մէջն ամենահասարակ քրիստոնէի գիտեցածներն անգամ աւելի բարձր են և աւելի ճիշտ, քան հեթանոս իմաստուհի գիտեցածներն, իսկ երկնից յայտնութիւնները մեզ չեն պարգեււում: Ինչի՞ցն է արդեօք:

Դառնա՞նք դէպի մոգերը, Բաւականացածն արդեօք նրանք նայելով միայն յայտնուած աստղի վրայ: Ոչ, նրանք այդ աստղը տեսնելուց յետոյ, թողին սուռն, տեղ, իրանց ազգականներին, ծնօթներին և իրանց սրտին մօտիկ ամեն բանն, ուխտեցին դժուարին ճանապարհորդութիւն յանձն առնել, գնացին անծանօթ ճանապարհ, չիմանալով թէ՛ ո՞ւր են գնում և երբ տեղ կհասնեն: Ինչպէս տեսնում էք, այստեղ միայն գիտութեան վերայ չէ բանն: Այստեղ գիտութեան հետ ընկերանում է և ճանապարհակից է անձնանուիրութիւնը, կամքի ծանր քաջագործութիւնը, ամբողջ հոգեւոր դժուարին աշխատութիւն:

Բայց մեր մէջն ինչպէս է:—Մեր մէջը գիտութիւնը մեր գործերի հետ հակասութեան մէջ է: Շատ բան գիտենք, քիչ բան անում ենք, գիտութիւնները ընդլայնում ենք, իսկ գործներս աւելի չի լաւանում: Դիտենք մեր գիտութեան մեր գործերի հետ անհամաձայն լինելն, ու մտածենք թէ՛ որչափ կարեւոր է միացնել գիտութիւնը կեանքի հետ:

Ձենք կարող չխոստովանել, որ նոր ժամանակներումս հաւատոյ ամենաբարձր ճշմարտութիւնները բացատրելու համար

որչափ շատ բան է արուած. կրօնական գիտնականութեան որչափ պտուղներն ենք տեսնում, որչափ համակարգութիւններ, որչափ տեսութիւններ, որչափ գրեանք: Եւ որպիսի տեսութիւններ, որպիսի համակարգութիւններ, — մէկը միւսից աւելի ընտիր, մէկը միւսից աւելի հրապուրիչ, մէկը միւսից աւելի անթերի մտքերով: Այս յառաջադիմութիւններին նայելով, ինչպէս վստահ չլինինք թէ՛ այս խելացի մարդիկը լուսոյ հրեշտակներ են. միայն երկնքով ու Աստուծով են ապրում: Իսկ փորձով ինչ ենք տեսնում:

Փորձով կեանքի տխուր հակասութիւն մեր գիտութեանն:

Ամենապարզ ճշմարտութիւն է թէ՛ պէտք է սիրել Աստուած ամեն բանից աւելի: Այս պարզ ճշմարտութեան մասին ևս գրուած են հազարաւոր գրքեր. իսկ փորձով տեսնում ենք, որ պարզ ճշմարտութիւնը չկար ու չկայ: Սրտերի մէջ տեղաւորուած են այլ և այլ կուռքեր. աստուածապաշտութեան օրերը հարուստի համար վայելչութեան օրեր են դարձել. իսկ աղքատի համար՝ աշխատութեան, կամ թէ ինչ որ աւելի օտարոտի բանն է, թէ՛ մէկի, թէ՛ միւսի օրերն անգործութեան օրեր են դարձել: Ինչո՞ւ համար են գրում գրքեր մի պարզ ճշմարտութեան վրայ: Նորա՞ համար, որ մի բանով մարդոց աչքին ընկնեն:

Աստուած սիրելը մենք ոչ ոքից չենք սովորում. մենք այդ զգացմունքով ծնում ենք. հէնց որ մեր սիրտն սկսում է խփել, հէնց որ մեր (գիտակցութիւնը) միտքը սկսում է զարգանալ մեր մէջը, հոգին ձգտում է դէպի վերինը, հոգւոյ մէջ ծնում է միտք այն բանի մասին, ինչ որ մարդուս աչքը չէ տեսնում: Նայեցէք երեխաների վերայ. նրանց մատաղահասակ կեանքի մէջ արդէն երևում է սէր դէպի սուրբ բանը. նոցա անմեղութիւնը, հեղութիւնը, պարզութիւնը մեզ ուրախացնում է: Բայց երեխան արդէն պատանեկութեան տարիքին հասաւ, յետոյ այրացաւ: Նորա ունեցած գիտութիւնները մեծացան ու հաստատուեցան: Կարծուէր, որ տարիքի հետ պէտք էր զարգանար կենդանի, պտղաբեր սէր դէպի Աստուած, կկարծուէր որ սարիքի այդ սէրը պիտի դառնար բոլոր կեանքին տիրապետող սկզբունքը: Բայց դործերի մէջ այն չենք տեսնում: Պա-

տանեկի և մինչև անգամ այրական հասակում գտնուողի գործերի մէջ. ոչ անմեղութիւն կայ և ոչ պարզութիւն, ոչ հեղութիւն կայ և ոչ ջերմեռանդութիւն գէպի սուրբ բանի, մինչդեռ լաւ իմանում են նոքա սիրոյ պատուիրանը, մինչև անգամ շատ լաւ: Այդ ի՞նչ բան է. մոքինն ուրիշ է, իսկ սրտինն՝ ուրիշ. միտքն առաջ է գնացել, իսկ ցանկութիւնները յետ են մնացել. կամքն ու խելքը գնացել են իրանց ջոկ ջոկ ճանապարհներով ու մէկ մէկի վերայ չեն նայում: Ո՞ւր պէտք է գնան, հասնեն. ինչ որ պատահում է ու լինում մի մարդու, նոյնը կարող է պատահել ու լինիլ և լինում է ամբողջ մի ազգի՝ Բայց աւելի տխուր է լինում կեանքի՝ գիտութեան հետ ունեցած անմիաբանութեան պատկերը:

Եթէ որ նայենք կենցաղական բաների գիտութեան վրայ, այստեղ ևս աւելի խելքի յառաջադիմութիւն կտեսնենք: Մեր օրերումը միայն հարցնում են, միայն մտածում են կեանքի շահու և նիւթական օգտի վերայ: Ո՞րքան տեսութիւններ, որքան համակարգութիւններ կտեսնես այդ մտածմունքների մէջ: Ամեն մի մարդ պատրաստ է առաջարկել աւելի լաւ տեսութիւն, աւելի լաւ հրահանգ՝ աղքատութիւնը պակասեցնելու համար, աւելի լաւ կարգ ու կանոն շահաւոր արտաբերութեան, առ ու տուրի և երկրագործութեան: Հէնց մոքիցդ անց է կենում ու ասում ես ինքդ քեզ թէ՛ որտեղ որ է, կգայ շուտով այն ժամանակն, որ գայլերը գառների հետ միասին կարածեն. որտեղ որ է կգայ, կհասնի այն ժամանակն, որ անիծուած երկիրը եզեմ կգառնայ: Բայց գրքերի մէջ ուրիշ բան ես տեսնում, իսկ գործերի մէջն՝ ուրիշ. գրքերի մէջ սուրբ բան անշահասիրութիւնն է, իսկ կեանքի մէջ փողն է կուռքը: Արհեստագիտութեան մասին գրում են գրքեր այն նպատակով, որ ճարտարմտութեամբ ձեռք բերեն աստիճան ու փող:

Ասում են թէ՛ բարոյական գիտութիւնները դեռ ևս բաւական տարածուած չեն: Թո՛ղ այդպէս լինի: Բայց այս ասելով չէ՞ որ իրանք իրանց են պախարակում: Այս էլ մարդուս ինքն իւր հետ ունեցած մի նոր հակասութիւն չէ՞ արդեօք: Եթէ ասում են, որ պէտք է բարոյական տեղեկութիւններ ունենալ, է՛հ

ինչո՞ւ համար չկան, ինչո՞ւ այդ ունենալու տեղեկութիւնների հետն անհարկաւոր բաներն են դնում: Ինչո՞ւ ժամանակ չեն տալի, որ բարոյական տեղեկութիւնները ձեռք բերուին: Ինչո՞ւ դոցա ունեցած արժանիքը իրանց արած փորձառեսութիւններով չեն արդարացնում:

Արդարացնում են իրանց անձն իրենց ժամանակ չունենալովը, շատ գործ ունենալովն: Իսկ եթէ գիտեն, որ այդ շատ գործերն ամենակարեւոր բանին արգելք են լինում, ինչո՞ւ համար ձեռք չեն քաշում՝ ունայն բանի հետեւից ընկնելու պատճառով՝ ժամանակ չունենալուց, ու հնարում են և շատացնում ունայն բաները:

Մինչև որ յետ չդառնան այն բանին, ինչից որ քրիստոնէական կեանքը սկսել հրամայեց մեր Տէրը. մինչև որ չսկսեն անձնանութիւթեան քաջագործութիւններ ունենալ ու կալօրի աշխատութիւններ՝ խելքի ու գործերի իրար հետ համաձայն չլինելը չի վերջանալ, ճշմարիտ ու քրիստոնէական կեանքը մարդոց մէջը տեղ չի ունենալ ու չի հաստատուիլ:

Գիտութիւնը մարդուս սրտի հնացած կոպտութիւնը կարող է հարթել, հոգւոյ մակերևոյթը կարող է յղկել, կարող է մեղմել վայրենի զգացմունքն: Իսկ բարւոյն համար հաստատամբութիւն, իսկ խորին համոզմունք, իսկ անկեղծ զգացմունք տալիս են հոգւոյն կալօրի աշխատութիւնները: Կախուղ մեղրամոմի վրայ հեշտութեամբ են տպւում առարկաների պատկերները, բայց հեշտ էլ ջնջւում են՝ պողպատի վրայ դժուարութեամբ են քանդակում տաճարի պատկերը կամ անունը, բայց այն էլ կայ, որ քանդակը՝ ժամանակի ուտող մաշող ներգործութիւնը շուտ չի ջնջիլ: Հէնց նոյնպէս էլ գիտութիւնը միայն չէ, որ պաշտպանում է առաքինութիւններն անկումներից, երբոր ապստամբում են հոգւոյ դէմ մեղաց ցանկութիւնները: Խելքը կարճ է արդեօք մարդուս սուրբ և մեղսալին հակումների իրար դէմ ունեցած կռուի միջոցին դիմանալ մենակ. կարճ է արդեօք վրդովուող հոգին ապահով կերպով պահպանել բարութեան մէջ, երբոր կամքը հմտութիւն չէ ձեռք բերել դէպի բարին, բարւոյն չէ ընդելացել: Մարդս կա-

որդ է շատ բարձր բաներ մտածել, մտքովը շատ վերանալ, իսկ
կրքերը կշարունակեն իրանց գործն, այսինքն է՝ մարդուս
գարձնել գաղան: Անմաքուր անօթի մէջ շուռ է գալի, փշա-
նում է ամենահամով ըմպելիքն. անմաքուր սրտի մէջ էլ ամե-
նասուրբ ճշմարտութիւնները ստանում են այնպիսի յիշ, որ
յատուկ չէ իրենց: Հեթանոսները ճանաչում էին Աստուած,
բայց որ նորան պէտք եղած փառքը չտուին՝ Աստուծոյ վրայ
ունեցած մտածմունքը փոխուեցաւ նրանց մէջ անմտութեան,
նրանց սիրած խաւարեցաւ, նրանց միտքը բթացաւ:

Ուրիշ բան է, եթէ որ միտքը լուսաւորելու հետ, կամքը լու-
սաւորելն ևս միեւնոյն կարգով է գնում: Այն ժամանակ հէնց
խելքի յառաջդադիմութիւններն ուրիշ կերպ են լինում: Հէնց
այդ ճանապարհի մէջ, — խելքի և կամքի միասին աշխատելու,
միասին գործելու ճանապարհի մէջ, — շատ լաւ են ճանաչում
հոգւոյ փրկութեան համար եղած վտանգներն. այդ ճանապար-
հի մէջ ճանաչում են ճիշտ միջոցները հոգին մեղքերից փրկե-
լու: Այդ իսկ ճանապարհի մէջ հասնում են մաքուր և կեն-
դանի նկատումների, և կամքի փորձառութիւնը բանականու-
թեան դատողութիւններին հաստատութիւն է սալիս. բանու-
կանութեան ունեցած տեղեկութիւնները կամ գիտեցածները
դառնում են ոչ թէ կարծիքական բաներ, որ տատանվում են
հարթ հիման վրայ, այս կողմն, այն կողմն են թեքվում, ծըռ-
վում, տարբեր (անբնական) մտքեր հետը խառնուելուց՝ այլ
այդ ունեցած տեղեկութիւնները ծնում են մարդուս սրտի
խորքից, որ փափագում է սուրբ բանի. այդ տեղեկութիւննե-
րն առաջ են գալի կամքի ցանկութիւններից, որդէպի երկինքն
ձգտում: Եւ հոգւոյ վրայ անդրադարձ ներգործութիւն ունե-
ցած ժամանակն էլ անպտուղ չեն մնում, այլ յառաջ են բե-
րում սուրբ ցանկութիւններ, մաքուր զգացմունքներ, Աստու-
ծոյ կամաց գործեր:

Նղբաբը, համաձայնեցէք ինձ հետ, որ ուրիշ բան է իրեն
համարելը Քրիստոսի անպիտան ծառայ, ուրիշ բան՝ ծուլու-
թիւնիցը վատանալ: Վատ բան է պարծենալ գործերով, իսկ
աւելի վատ բան է պարծենալ, որ մենք այդ գործերը չենք

կատարում: Աստուծոյ կամքն իմանալն և ամեն միջոցներ ունենալը փրկուելու համար ու գոհ լինել միայն, որ մենք բարի գործ չենք կատարում, — աստուածային շնորհքը չտեսնել չէ՞ արդեօք:

Ինչո՞ւ համար ենք քրիստոնեայ անունը կրում: Միթէ նորա համար, որ քրիստոնէական ճշմարտութիւններ բաւական գիտենք: Ո՛չ. այն ծառան, որ գիտէ իւր տիրոջ կամքը ու չէ կատարել, շահ չէ՞ իր: Ի՞նչպէս պէտք է ներկայանանք միւս կեանքում մեր գլխումն ունեցած ցնորքներով, ու մեր մէջ ունեցած այլանդակ դատարկութիւնովն:

Ո՛վ Տէր, տո՛ւր մեզ այն շնորհքն, որ ոչ միայն մեր խելքով, այլև՝ մեր ամբողջ հոգւով, մեր բոլոր կեանքով մօտենանք Քեզ, — մոռանալով այն ամեն երկրաւոր մեզ հաճոյ բանն, այն ամեն բանն, ինչ որ թանգ է մեր հոգւոյ հակմանց համար, ուրանալով մեր անձը, գալ Քեզ մօտ մինչև երկնային Երուսաղէմն, ինչպէս արեւելքի իմաստունները Քեզ համար եկան երկրաւոր Երուսաղէմ: Ամէն:

Թարգմ. Յ. Տ. Յ.

ՄԵԶԱՆԻՑ ԱՌԱՋ ԵՂԱԾ ՄԱՐԴՈՅ ՈՒ ՄԵՐ ՊԱՊԵՐԻ ԳՈՐԾԵՐՆ.

Ա. Պէտր. Ա. 24, 25:

Երբոր ես իմ իսկական հայրենիքս վերադառնալու ցաւը սրտումս յուզուած, հին ժամանակուայ մօտիկ բարեկամներին տեսութիւն գնալ եմ ուզում, իմ ճանապարհս դուրս է տանում ինձ անձայն, մենսկ, առանց մի ընկերի՝ հանգստարանի արտասուաց հովիտն: Այստեղ ձայն չի լսվում ամենեւին. կեանքի նշան չկայ. ամենքն էլ վաղուց գնացել են յաւիտենական հանգիստը. միայն գարնանը ծաղկած թարմ վարդերը նրանց գերեզմանների վրայից կամացուկ ինձ ողջունում են: Մեծ քամիներով եկած յորդահոս անձրեւներից, մարմարեայ մահարձանների ու տապանաքարերի վրայ գրուած իմ սրտիս թանկագին անունները հազիւ են կարդացվում: Թէ ինչ կեանք են ունե-